

IN OSEE Prolegomenon.

(AUCTORE CALMET.)

Osee, filius Beri, oriundus, uti ferunt (1), è Beleemoth in tribu Issachar, que fortè eadem est Belusina vel Balmea, Esdrelonem versus, in eadem tribu, Iudith 7, 3. Patrem habuisse Beiram (Paral. 5, 6), principem tribus Ruben, rabbini asserunt (2) : quare perire debuit ad eandem tribum atque originem referre ex Belemon in sorte Ruben trans Jordanem. Sed haec omnia dubia sunt, ne ab auctoribus asserta satis auctoritas trahit.

Vixit in regno Samariae, ejusque vaticiniorum maxima pars regnum illud spectat; quamquam pluram etiam inter illa ad regnum Iuda pertinet. In fronte operis florium illum sub regibus Iuda, Ozia, Joathan, Achaz et Ezechia, et Jeroboamo II, rege Israëlis, legimus. Profecto si regnatum illis omnibus minorum Propheta functus est, dicitur sanè vitam prodixit; nam ab exordio Oziae, anno 5194, usque ad exitum Jeroboamo II, anno 5220, spatium est 26, annorum. Exinde vero usque ad Ezechiel regem Iuda, anno 5306, adhuc 86 anni fluxerunt; ut tota summa ad 112 annos ascendat. Si quid vero ex illis demas, ut decet annos Ezechiae et totidem Oziae, neque enim toto corum regum tempore prophetae Osee legimus, spatium sait 112 annorum superest. Adde pariter, Oseean id munus suscepisse, cum prosectoris esset atatus; in ipso enim prophetae exordio feminam prostitutum ducere Iesum est; et quia liberis quamprimum suscepit. Tametsi igitur tunc temporis, vigesimum, seu vigesimum quintum atatus annum ageret, debui vitam producere ad 115 sive 117 annorum senectutem; quod supra eorum temporum experientiam videtur.

Veterum nomini dubitamus (3), utrum inscri-

(1) Pseudo-Epiphanius, de vita Proph., cap. 2.

(2) Sed eam vero, nec nominis consensu terminatio, nec temporis id admittit ratio, nec ultra probabilitas suadet eius. Nisi reiputatione meretur, quod itidem Hebrei tradunt, Illose patrem et ipsum prophetam fuisse, ex regula minima inter illos pervergata quidem, sed precari priors, qui prophetam patrem habuisse iudicatur, cuius pater in ipso exordio memoratur; opinantur enim, vaticinandi facultatem hereditari quo tam jure à majoribus in posteris passim derivari. Nullo firmiori argumento militat, quod vates nostri produci. Hierosolymis esse oriundum, cō quod natale solium ipsius in libro suo silentio pretermittatur, unde liquere autem, ejusmodi prophetam Hierosolymis natum esse.

(Rosenmüller.)

(3) Vide nov. edit. Hieronymi, pag. 727; Plorique dicunt, quod ab Esdra scribita in omniis nomine sic fuerit titulatum, ut i. ranscripta cypria nomine, propheta, cuius sit, sequens noscatur, etc. Ita uirumque exemplarum Hebr. veritatis.

ptiones in fronte minorum prophetarum ipsos habent antores, an potius Esdram vel alium quemcumque, qui ea scripta recensuerint. Ita, e. g., que in fronte libri Osee legitur, arduo habeat plurima; neque enim in consequentibus quidquam vel minimum legitur, quo distinxerit adeo prophetas minus designatur. Cur insuper nomina regum Iuda scriptum illud præ se ferat, cum in Israel prophece versaretur? Prophetiam a versa secundo exordium ducere, ex illis verbis satis innuitur: *Principium longi domino in Osee: et dixit dominus ad Osee. Quidquid præcedit, totum sequitur opus spes. Primum autem vaticiniorum spectare videtur exitum regni Jeroboam II; sit enim dominus: Visitabo sanguinem Jerakel super dominum Iehu (Osee, 1, 4).* Harum minarum fides non sub Jeroboamo II, quidem impieta est, cujus fuit diuturnum, quietum, et felicissimum regnum, sed sub Zacharia ejus filio, regni successore. Neque res est à libris sacris abhorrēns, ut librorum tituli aliena manu inserantur; pluris enim titulus Psalmis adjectos et nominales Isaiae, scilicet cap. 20, 15, et 50, 6, animadvertisimus.

Primum inter prophetas creditur, quorū scripta supersunt (1). Quamvis enim coegeret habuisse Amos, et Jonam, utroque ad statem Jeroboam II spectantes, uti et Michæam, Nahum et Isaiam, sub Achaz et Ezechia agentes, invisse tamen muius, et vaticinia sua scriptis citius quam alii redigesset fertur. Suis ipse oculis spectavit non primam tantum captivitatem quatuor tribuum sub Theglathphalasar, sed etiam alteram decem tribum sub Salmanisaro; et hinc scilicet capita Samaria regnum Israëlis penitus extinxit est. Quin et post ea tempora oracula fudisse S. Hieronymus (2) putavit.

Primi versus capituli 4, obitum Zacharia regis Israëlis, et quæ obitum Jeroboami consecuta fuerunt mala, usque ad versum 6, sequentur, deinceps, usque ad cap. 5, captivitas Israëlis predicta. Persustum habemus præ oculis habuisse interdum primam captivitatem quatuor tribuum sub Salmanisaro; quamquam oracula illius ab aliis secunda captivitate Israëlis tanquam communem malum repeit: hic totus versatur, hūe illius omnia recidunt (Osee, 1, 8; 2, 4-5; 3, 1, 2; 4, 5-6; 5, 7, 8 et seq.; 10, 2;

(1) Hieron. in Osee initio; Basil. in Isai, Rufin., Riber., Sanct., alii.

(2) Hieron. in c. 1 Osee. Vide Usser., ad A. M. 5197.

11, 7, 15, 2); quanquam post tot mala futura librationis et solvenda captivitatis spem excitat (Osee, 1, 10, 11; 2, 1, 14-24; 5, 5; 6, 1, 2, 3; 11, 10, 11; 13, 15; 14, 6, et seq.).

Perpetuus est ocelorum Israëlis, et idolatria Ephraimi castigator; qui nulli unquam sceleri et flagitiis pepercérunt. Explorat Iibidinem Galatias parem, Osee, 9, 9; 10, 9. Confer cum Iudic. 19. Idola colebantur in urbibus Dan, Bethel, Samaria, Galilias, Osee, 4, 15; 9, 15, 12, 14; in monte Thabor, Osee, 5, 1; Sichimis, Osee, 6, 8, in montibus Galad Osee, 6, 8, et Bersabea, Amos, 5, 5. Frustra illos conari demonstrat, ut alienigenam opem ab ultione se Domini subducant; cum non Egyptios et Assyrios implorare, sed à Deo potius veniam criminis penitentia impetrare deberent, Osee, 7, 2; 8, 9, 15; 9, 5, 12, 1, 14, 4. Mones insuper, caput regione sua in Egyptum con fugientes, non salutem ibi, sed mortem inventuros, Osee, 9, 6. Dejiciendo aures vitulos, prostratosque in Assyriam auctoribus predicit (Osee, 8, 10, 5, 6).

Neque in seclera regni Iuda mitius invenitur; eos maximè verbis castigans, qui Galgalim Osee, 4, 15, ad idola colendū frequentarentur; venturum dicit Osee, 8, 14, in regiem Iuda Sonnacherubim regem Assyria; ac tandem, serius quidem quam decem tribus Osee, 4, 7, futurum in Iuda quoque pari premeretur servitius iugis, pari etiam soluta captivitatis beneficiū donareetur (Osee, 4, 10, 11).

Osee vaticinia multa caliginis obvoluta sunt (1): quod tum ex ipsa rerum natura, utpote qui res multitudine nostra cognitione remotas, parimque ex monumentis illorum temporum exploratas, inuit, cùm

(1) Hieron., Praefat. in Osee, et in fine Comment. in cap. 44.

(1) *Bene commodissime huic libri partes constitutum, quarum prior capitibus tribus paraibā continuita exoris adiutorie populi Israëli defectiōmem in cultu Jovano perfidieque peccata sisit; altera vero, reliqui undecim capitibus, plura continet minoria oracula, minime inter se concretæ, quibus nullo allegorio involvito Israëlitarum sceleris castigator, interfinitus mox pœnam communitionibus, mox eum libelorum temporum promissionibus. Ea vero oracula, delecta, uti credibile est, ex multo pluribus, que per satis longam annorum spatium edidit valēt; cum sint inter se sine ullis temporum notis, aut argumenti distinctione concreta; minime mirum est, si, ut Lowthi verbis utatur, *Oseea pellegentes nonnigđm videantur in sparsa quadam sibyllis folia incide.* Quia cum ita sint, euangelistis oracula vero finitis, initia et fines dignoscendi ratio suppetit nulla, nisi quæ ex ipsius argumenti diversitate edicetur, sollicitate comparata cum diversis itidem rerum Israëlitarum vicissitudinibus, quarum aliquam saltem memoriam nobis conservarunt codicis hebrei monumenta historica.*

(Rosenmüller.)

HISTORIA GENTIUM JUDÆIS FINITIMARUM, QUA ILLUSTRANTUR VATICINIA AD EAS SPECTANTIA.

(Auctore eodem.)

Non intra limites tantum ditionis Iuda et Israëlis prophetæ Domini sese continent, sed ad finitimas Judæorum gentes quaque vaticinia excurrunt; sive obliquè tantum, cùm scilicet res Judæorum cum historia ejusdem gentis implicentur; vel directe, si forte itum cum populo Dei iodus, vel suscepta in illos expeditio minas sive institutiones a prophetis exposcerent.

Sicut igitur in fronte majorum Prophetarum historiae conspectus dedimus maximorum Orientis imperiorum, quæ ad res Hebreorum spectarent, persuasi, frusta sensu prophetarum explorari, nisi prius aliqua illorum notitia habeatur; ita plene novam aliquam hic, necessarium tamen, ad minorum prophetarum interpretationem historiam Philistæorum, Phœnicium, Idumæorum, Ammonitarum, Moa-

barum, Syrorum, quantum tamen rara monumenta illius historie, hodie extantia, permitunt, describere agendum.

Totum autem opus ducentum nedum ex auctorum profanorum testimonio, apud quos rara de his gentibus, sed etiam ex historiis sacra et prophetis, apud quos plura. Quod autem historie deerit, sive de rerum varietate sive luculentiori rerum descriptione, illud abunde supplebitur ex certa rerum, quas trademus, fide, utpote ex certis fontibus derivata.

Spebant in ea historiæ lectores magas rerum vices, quamquam parum accurate in veteri historiâ, qualis nostrâ stata superest, expressas; integras gentes edomitas prius, ac deinde cervicem excusso jugo erigentes; captivas in regionem extraneam deportatas, ac deinde post plurium annorum servitum

liberas, postlimii jure propria repetentes; regna olim florentissima, postea deserta adeo et deleta, ut ne vestigium quidem, nec antiquitas monumentum aliquod appareat. Hæc verò omnia pluribus ante seculis prophetarum Domini oraculo prænuntiata, quorum veritas (utpote que cum vaticinis Messiae implicita erant) rerum futurarum oraculis certam fidem adstruit, certumque et inconcussum pro nostrâ religione efficit argumentum.

In ipso historie nostra limine opere pretium est animadvertere, reges Nivæs et Babylonis, alio nomine Assyrie et Chaldaæ, aliud bellandi genus, quam quod apud nos, servasse. Terrorem et excidium, quæ latè patebat hostium dilio, inferabant; translatosque devictæ regionis incolas, in alias terras veluti colonias deducebant. Ita factum à Theogathphalasoro, Salmanasaro, Nabuchodonosore cum gentibus, de quibus in praesenti, novimus. Aliau bella gerendæ rationem Cyrus secutus est; moderatus enim et benignè devictæ gentes habuit, ut in Scripturâ principis modesti, justi, æquissimi elegionem mereatur, Isaï, 41, 2. Quin et patriæ repetere ferè omnes eas gentes permisit, quas præteriti reges trans Euphratem traduxerunt. Regressum Hebreorum in propriæ regiones discretissimum in sacris libris legimus; sed et eodem beneficio alias gentes donatas fuisse, infra dicemus.

ARTICULUS PRIMUS.

De Philistæis.

Philistæi gens erant aliunde in Chanaanitudem deducta. Ex insula Capitor accedit Scriptura, Gen. 10, 14; quo nomine designatam credimus Cretam in Mediteraneo. Ezechiel, 25, 16, et Sophonias, 2, 4, Cretin sive Cretenses appellant. Inde degressi, pulsis Hebreis coacti in ulteriori Arabiae sese recipere, eorum regionem occuparunt, Deut. 2, 25. Valida erat fortisque gens in Palestina; Abrahami astate, munitissimis urbibus et regibus suis potens Gen. 14; unde facilis conjectura, jam inde à multis seculis in eamdem regionem migrasse.

Inter populos anathemati devotos à Domino, et quorum ipse regionem Judæi permisit, Philistæorum nomen nusquam legimus; erat enim gens à malædicti Chanaanitarum progenie aliena. Non secus tamen ac gentes alias, jussus à Domino Iosephus illus aggressus est, Ioseph, 15, 2, 3, quod scilicet concesserant Hebreis regionem occupare; criminumque ac scelerum merito candeant in suum caput ultimum provocassent, quam Amorrhæi et Chananei, Sap. 11, 2, 4, 22, 23, 24. Verum non multum illi incommodi arma Ioseph intulisse, vel si multum, brevi sua recuperasse Philistæos, ex eo intelligimus, quod sub Iudicibus, et regnum ineunte Davide, regibus adhuc suis parere natio, totangue ditionem in quinque satrapias, velut totidem provincias et modica regna, distinguebat.

In Iudeis, c. 3, v. 51, legimus, 600 Philistæos Samgar stricto vomere occidisse. Aliouibus post an-

nis, Philistæi et Ammonite, junctis simul armis, Israëlitas oppresserunt, Judec. 10, 6, 7. Ammonitæ rurum tyramidi in ordinem redigende, Jephé à Domino excitatus est, Judec. 11, 12; in Philistæos vero, Samson arma gessit, ibid. 14, 20. Ab eo, dum vixit, in officio detentus, ejus etiam morte iniquissima tolerarunt; eadem enim cum illo ruinæ oppressi sunt viri ejusdem gentis amplissimi. Nequidquam tamen; nam Heli suomo Sacerdot, sub judice Samuele, et inente Saile, plura Jûdeæ mala intulerunt. Sub Heli, ingenti victoria fuisse Hebreis, arcu Domini inter captiæ spolia potiti sunt, Reg. 4, 2. Verum sub Samuele Israelitæ, implorantes à Dio criminum suorum veniam, jussu ejusdem prophetae in Philistæos moventes, ejus preciosus illustræ victoriarum retulerunt, 1 Reg. 7, 5, 15.

Quieta deinde omnia usque ad Sauli initia. Ille fratos pluribus victorius Philistæos nunquam tamen confidere adeo valuit, quin identiter regionem Hebreorum invaderent. Inter eas victories jure merito que celebratur illa, qui David giganteum Golith obtruncavit, 1 Reg. 17. Ex eo tempore ab armis in Israelitas inferendis abstinuerunt, quanquam non ita mansit quieta gens Judeæ festinans, ut ab hostili omnibus cessaret. Tandem Saul armorum Philistæorum pondere oppressus, ipse cum filio in prælio ad Gelbo necatus, illustrioris illis victoriam effecit, 1 Reg. cap. 28, 29, 50, 51.

David statim initio regno, nec quietam provinciam reddere, nec Philistæos ad subeundum jugum vendendumque tributum, 2 Reg. cap. 5, 8, etc., nisi post plura bella et Victoria cogere potuit. Semel igitur subiecti, in fide manserunt sub Salomonem, ceterisque post illum regibus Iuda, usque ad Ioramum filium Josaphati. His capere in Philistæorum arma, 2 Paral. 21, 16, sive quid ab ipso primùm, sive à Josaphato pater suo descivissent, coactus est; illud enim constat, Philistæos auxiliares copias duxisse Ammonitæ, Moabitæ, caterisque federatis gentibus, in prælio adversus Josaphatum, de quo Psalmus 92, et 2 Paral. 20.

Ierûm cervicem exercent, sub Ozia rege Iuda, à quo sub jugum redacti, eo rerum potiente in fide manserunt, 2 Paral. 26. Prostratis rebus Iuda sub Achazo, Philistæi ad cumulum malorum accesserunt, regionem fodissimè excrumentes, 2 Paral. 28; sed Ezechiel ejus filii armis ierum ad officium redire, 4 Reg. 18. Sub Manasse, quantum conjicimus, cervicem denū exercent, et labentibus regum Iuda armis Philistæos, alieno imperio neglecto, suo arbitrio regi voluisse, satis intelligimus. Neque Hebreorum jugum detrectasse tantum visi sunt, sed etiam Chaldaeorum, Orientis imperium tenentum, recusarunt.

Plurima illi mala nuntiant prophete: Isaïas, 14, 29; Amos, 1, 6, 7, 8; Sophonias, 2, 4, 5; Jeremias, 47, 1, et Ezechiel, 25, 15, quod scilicet Iudei in se Dei provocassent, sevissima plurima in populos Iuda, cum prostratae essent, illorum res exercentes. Illud etiam saevitæ addiderant, quod ductos ex Iuda capi-

nos Idumæi, infestissimis populi Dei hostibus, vendidissent.

Sub ea tempora, Psammætichus rex Ægypti, in illos movens, Azotum, post longam novem et viginti annorum obsidionem, cepit, Herodot., 1, 2, c. 157. Necho, qui post illum regnavit, ab expeditione Carthaginis redux, jure armorum subegisse eam gentem fertur. Sargon sive Assarachon rex Assyrie, iterum armis Tharthani ducis sui Azotum expugnavit, Isa, 20, 1. Capti Hierosolyma, Nabuchodonosor, perseverante Tyri obsidione, quæ tredecim annis producta est, copiis divisis, Philistæos alias finitimas gentes ditioni subiicit. Non obscurè in Scripturâ eorum captiæ sub Chaldais, restituente sub Cyro libertas legitur, Isa. 14, 22. Ita eadem ferè vices ac Judei, ea gens subiicit.

Post eversum imperium Chaldeorum, Philistæi, uti et Iudea universa, regibus Persarum, ad quos imperium Babylonicum translatum est, paruerunt. Alexander Magnus gentem subiicit, et urbem Gazam, solam inter catervas ejus gentis, sibi resistere ausam, everuit (1). Eo defuncto, divisio ipsius imperio inter principes, Palastina modò in partem regum Ægypti, modò Philistæos, pro sorte belli cessit; victorius enim prædam Philistæi, sicut etiam Judei, semper auxerunt. Post furias Antiochi Epiphanis in Iudea, cùm Asmonæi, sive Machabeæ, occasione divisionis rerumque Syrie et Ægypti affectuarum captiæ, arma cepissent, regionem Philistæorum aggressi sunt, quorū varijs singillatim urbes, ab illis evulsi, sive ditioni adcederunt. Tryphon, junioris Antiochi tutor, et regni Syrie administrator, Jonathas Asmonæus prefectus totius ora Mediterranei à Tyro usque ad Ægyptum, adœque et totius Phoeniciæ ac regionis Philistæorum, donavit, 1 Machab. 41, 59. Ab eo tempore, maxima Philistæorum portio Iudeorum ditioni adjuncta est, usque ad Hierosolymæ versionem (2), ut, post restitutam Iudeorum regnum per Machabeos, nusquam de Philistæis, tanquam de gente, quæ sui iuris fuerit, legatur; semper enim cum Phoenicibus et Syris, tanquam in unum corpus coadentes, mixti sunt, ita sive fides mansit prophetarum oraculus, quibus everenti tandem Philistæi nuntiabantur.

ARTICULUS II.

De Phoenicibus.

Omnium Chanaanæ gentium celebratissimi Phoenices, autem habuerunt Sidonem, urbem cognominis conditorem, et inter filios Chanaan natu maximum; Gen. 10, 15. Apud veteres non rarò cum Philistæos mixti, regionem obtinuerunt intra montem Libanum ad Septentrionem, Cazam, sive lacum Sirbonem, aut montem Casium ad meridiem. Accurritus tamen utriusque populi apud sacros antores

(1) Arrian, lib. 2 de Expedit. Alexand.; Strab. Geograph. lib. 16.

(2) Vide I Mach. 5, 63; 11, 61; 15, 45, 44; Joeph., Antiq., lib. 15, cap. 21.

distinctis, Phoeniceis is tantum regionis tractus datur, qui ultra Carmelum montem et torrentem Cisson ad meridiem non porrigitur; reliquum ab eo monte ad septentrionem, usque Gazam ad meridiem, ad Philistæos spectabat.

Quoniamque inter gentes diris à Domino addictas Phoenices censebantur, à Ioseph tameo bello peitos nuspiam legimus. In sue enim regionis angustissimis oris sessæ continentis, mercaturæ toti vacant, omnem interim adjacentem post terga regionem colandam fruendam Hebreis relinquentes. Sub Iudeib., c. 10, v. 12, Israelitas oppresserunt; et incipiente Samuele, Eccl. 46, 21, fedus cum Philistæis adversus populum Domini junxerunt; sed prælio victis Philistæis, nihil inde à Phoenicibus novatum est. Hiram rex Tyri amicitanus Davidis, 2 Reg. 5, 11, et Salomonis, 5 Reg. 6, 1, coluit, non officio tantum, sed missis etiam ad utrumque regem strue ligorum et opificibus, ut adificio regiarum adiun et templi Domini serviret.

Nuptiis Salomonis cum filiâ regis Ægypti filias Tyri cum numeribus adiutisse legimus, Psal. 44, 15. Summarum intercessisse necessitudinem inter Hiram regem Tyri et Salomonem, mutuoque propositos ænigmatibus, pro more eorum temporum, amicis sese provocasse, ex ipsis Phoenicium Annalibus intelligimus. Joseph. contra Apion. Ammonitæ et Moabites ab Josaphato rege Iuda desidentes, 2 Paral. 20, 1, 25, auxiliates Tyriorum copias sub signis habuerunt, sed eo simul tempore Achab rex Israëlis adeo familiariter Tyriis utebatur, ut Jezebel filiam regis Sidonis, 3 Reg. 16, 31, duxerit, à qua Balis ceterorumque Phoeniciorum numinum cultus in Israëlem inventus est.

Aitudo etiam in Annalibus Tyriorum (1) legimus, frustra in Scripturâ querendum, Salmanasar rex Assyria, qui supremos reges decem tribuum tandem bello affixis, donec capti Samaria, populoque trans Euphratem ablato, regnum everterit, Salmanasar, inquam, bellum intulit Eluleo sive Eliseo regi Tyri. Occasione nactus est, quid ille comparata classe in Gittheos, qui jugum excusserant, navigaverat (2); eo enim absente Assyrus regionem depopulatus est; sed tandem rebus compositus, exercitum rediuit.

Post aliud tempus, urbes Sidon et Ace, quæ deinde Ptolemais dicta est, ac vetus Tyrus, una cum aliis pluribus Phoenicibus, à Tyri desidentes, ad Assyrios transierunt; quare statim Salmanasar in Phoeniciam se conferens, subiugendis Tyriis uribusque in fide contineendi venit. Nec segnes, qui ejus parties sequebantur, Phoenicii; nam comparata classe 60 navium, Salmanasaro accesserunt. Tyri vicissim pro virili ad pugnam sese comparantes,

(1) Menander Annal. Tyr. apud Joseph. Antiqu. lib. 9, cap. 14.

(2) Usserius putat Gittheos ipsos esse cives Geth urbis Philistæorum. Sed quid opus fuisset classe, ut rodigeretur in fidem urbs non maritima? Melius Scaliger Cypris arbitratur.

classem in hostes 12 tantum navium duxerunt; commissoque navalii prælio, pauci multos fugarunt dissiparuntque 500 ex illis capti. Spe frustata Salmaassar, in Assyriam s' recepit, relata parte copiarum in litora et regione insulae, cui Tyrus insidebat; rarus, penuria aquarum laborantes cives (aquis enim carebat insula, nisi e' continentem compotarentur) tandem editioinem facturos. Laxio ista obsidio quinqueannio producta est; ferendaque siti Tyrus coaci sunt putoeis in viva silice excindere.

Quem exultum expeditio habuerit, incertum; fœlicem Tyris fuisse inde colligimus, quod inuenire regum Sedecia rege Iudea, Tyrion legati Hierosolymam venerunt, consultari cum illi ceterisque finitiis regibus de bello Nabuchodonosoris, iniquiora in illos molienti, sustinendo. Descendentis a Chaldaeis Sedecia in partem consiliis accesserunt, Jerem. 25, 22, 27, 5; sed totam bellum Chaldaicu molem in illum reliquerunt. Quin et insulasse afficiat Iudeis post captam Hierosolymam, prophete Joel 3, 4, 5, et Ezechiel 28, 2, iisdem populis reprobarunt.

Nequi peritus populis sive diuinam ultionem, sive furorem Nabuchodonosoris his artibus effugit. Gnarus enim Nabuchodonosor, quid secreto Tyrii cum Sedecia conspiravit, confecta Iudea expeditio. Tyrian suscepit. Erat Tyrus tunc temporis urbs totius Orientis instructissima simul et florentissima, opibus referita, atque omniut etiam remississimum provincialium emporium. Omnes populos eo ad mundinas venientes, mercesque sive compotantes sive ementes, Ezechiel fuse dimiserunt. Ithobal, pene quem summa rerum potestas erat (1), rex diuissimus, et omnium facilè principum magnificentiam superans, eum numen in medio urbis et commerci sui suspiciebatur. Mercatores vero Tyrios veluti totidem principes dixissent, Ezech. cap. 26, 27, 28.

Nabuchodonosor itaque, exercitu Tyrum ducto, urbem coronâ cincti, ubi et 15 annorum patientia stetit, Philostrat, loc. cit.; plura enim incommoda subeunda erant, ut ad urbis, in medio mari constituta, moenia exercitus succederet. S. Hieronimus tradit in Ezechiele, et ipse tandem Ezechiel, c. 29, 18, innuit, Tyros, cum in potestatem Chaldaeorum venturus se tandem intelligent, pretiosissimis quibusque in nave impositis aliò fugisse. *Fili hominis, Nabuchodonosor rex Babylonis servire fecit exercitum suum servitudo magis adversus Tyrum: omne catus decalvatum: et omnis humerus depilatus est; et merces non est redditia ei, neque exercitus ejus, de Tyro, pro servitate quā servit mihi adversus eam. Propterea haec dicit Dominus Deus: Ecce ego dabo Nabuchodonosor regem Babylonis in terrâ Ægypti: et accipiet militudinem ejus, et deprendabit maribus ejus, et diripiet spolia ejus: et erit merces exercitus illius, et operi, quo servit adversus eam: dodi ei terram Ægypti, pro quod laboraverit mihi, ait Dominus Deus.*

(1) Philostrat, apud Joseph. Antiq. lib. 10, cap. 11, et contra Apion., lib. 4, pag. 1046.

Armorum Nabuchodonosoris in Phoenices moverorum in causa fuisse defectionem satrapæ cuiusdam, praefectura eius provinciæ à rege donata, Berous est auctor (1). Nec aliam inuenire videtur Jeremias, cap. 27, 3, narrans, eum missi à rege Tyri legati ad Sedeciam, in eundo cum illo fæderi, venissent, Deum propria imperâsse, ut singulos legatos (plures enim à pluribus principibus missi aderant) singulis jugis donaret, et simul adderet, jugum ferre illos dominatio Chaldaeorum: quod si recusarent, scirent esse redactum i' captivitatem et servitum. Regulus Tyri et Sidonis, Jerem. 25, 22; propinavat calicem ira Domini, ex quo ad ebrietatem usque bibere cogebat. Quem igitur Berous Satrapam appellat, Jeremias, pro Iudeorum more, regem nominat.

Narrat igitur Berous, Satrapam illum, praefectura Phoenicie Ægypti, et Syrie potenter, cum à fide deservisset, exercitum in se Chaldaeorum, à Nabopolassaro rege misum, et à Nabuchodonosore eius filio ductum, concitat. Commissario prælio, Satrapa in ordinem redactus, provinciæ à fide abductæ, sub jugum redire. Inter hac Nabopolassar diem clausus, regnum illi relinquit; qui, rebus per Phoeniciam et Ægyptum compositis, statim se Babylonem conculi, amici mandato oneratis, ut captivos Iudeos, Syrius, Phoenices et Ægyptios in Babyloniam, unâ cum victore exercitu, reducerent. Non absimile verò judicamus, Satrapam illum, sive regem adiuv in novâ Tyro rerum esse potum; nisi fortè bellum ab auctore descripsum idem fuerit, ac illud in regno Tyri susceptum, de quo Ezechiel.

Extra controversiam positum est, Nabuchodonosorem, jam Chaldae regno potenter, armis et in Sedeciam, et in Tyrum movisse. Vaticinatus fuerat Isaías 25, 15, 16, 17. Tyrum in longâ obliuione 50 annorum futuram, rex restituendam. Hujus tamen orationum ita semper intelligendum censeo, ut eversionem veteris Tyri in continentem posita, è regione nove Tyri in insula constitute, designet; Tyrus enim nove suo reges etiam post expeditionem Nabuchodonosoris mansisse, ex Annalibus Tyris intelligimus (2).

Tyrus nova satis instruta, erat urbs, longè tamen multiorum gloriâ quam prius, cum Edras et Nhemias Judæam repeterunt, Esd. 3, 7, et 2, 43, 16. Zacharias, cap. 9, 5, tanquam urbem potentissimam et validiorem dñtoremque in die exhibet: *Ædificavit Tyrus munitionem suam, et concavat argenteum quasi humum, et aurum ut lumen plateau; simul verò ultiorum Domini in illam nuntians, evertebant, delendam, et in cinerem redigendam esse ministrari; Paria in illam vaticinâ veteres prophetae ediderant; vide Isa. 25; Jerem. 27; Ezech. 26, 27, 28. Utique Tyrus suam calcis, hujus Domini potitionem basiit, nam alia vaticinâ Salmanasar et Nabuchodonosor,*

(1) Beros, lib. 5 Rerum Chal. apud Joseph. Antiq., lib. 10, cap. 41.

(2) Annal. Tyrior. apud Joseph., lib. 1, contra Apion., p. 1046.

alia verò Alexander Magnus implevit. Justinus libro 18 auctor est Tyri, post dictum bellum à Persis illarum, viribus et copiis exhaustos, descendentium mancipiorum furorem expertos esse, à quibus trucidati cives, et Strato, vir è generi regio, novus rex impositus fuit. Hujus historie certum tempus latet.

Antiochus Epiphane in Judeam seivente, Tyrios, societas cum ceteris hostibus Iudeæ nominis viribus, Israëliticam regionem invassisse legitimus 1 Mach., v. 15, et Josephus contra Apion., lib. 1, generatim animadverterit eas gentes, pessimè semper erga Judeos affectas, odii sui argumenta plurima pro data occasione exhibuit. Sub Antigono rege Asia, duodecim annis a Alexandri obiit, novam ea urbs obsidionem 15 mensium spatio toleravit. Diodor. Sicul. ad an. 2 Olymp. 177. Quare instruenda ingenti classe, apprehensum presidem ad supplicium fôde rapuerunt; tum casis regiorum horrorum arboribus, congestum è regionibus equorum pubulum injectâ flammâ absumperunt. Malo in ipsa sua origine extinguedo, propinquiores Syriae et Cilicia Satrapæ occurrerunt; sed prælio vici a Temne rege Sidonis, terga vertere coaci sunt. Tandem Artaxerxes ipse eum trecentis milibus pedibus et triginta milibus equitum, instruca insuper classe trecentarum navium, adiectis quingenis orariis, Sidonem mari teraque aggressurus ventus.

Negat Sidoni sive ad legendas copias, sive ad se defendendas seigniores iterant, sed proditione regis duisque sui tradiâ Artaxerxi urbe, factum est, ut principis elementiam implorare cogerentur. Quare nisi ad eum rem quingeni legati, suppli habitu et oleum rancos in manibus tenentes, vix in conspectu regis venerant, cum jussi illius à sagittaris confusio omnes perlerunt.

Antequam Persarum exercitus venisset, Sidonii ultra naves suas cremaverant, omnem sibi ruge spem præpripe valentes. Quare ad ultima angustias adduci, exsecrarium ab extremâ desperatione consilium ceperunt; nata doni una cum feminis et liberis clausi, sponte injecto igne omnes perierunt. In eo incendio absimpta amplius hominum milia quadraginta quâ ingenuorum, quâ mancipiorum, ferunt. Ita sua fides prophetarum valdebus stetit.

Erexit nibilosecum caput, langidum licet; cum enim Alexander Magnus expeditionem Phoenicie suscepisset, adhuc existebat; statimque se regi submittem rex ipse humaniter et benignè exceptit. Pluribus tamen deinde post seculis factum est, ut post multas vices, tandem Tyrus et Sidon ad eum statum, qualem jam inde à pluribus seculis sciimus, redigeretur, nempe sive nomine, sine auctoritate viribus que, propriis ruinis sepulsa: *Dabo te in impavidissimam petram, siccatio sagerum eris, nec adiicaberis ultra: et quia ego locutus sum, dit Dominus Deus.* Ezech. 26, 14.

ARTICULUS III.
De Idumæis.

Idumæa genus ab Esau vel Edom fratre Jacobi et filio Isaci ducente tam notum est, quam quid alius. Prima gentis sedes in montibus Sebir, ad meridiem mari Mortui et Jordani; deinde in subiecta Palæstina arva ad meridiem Iuda et Arabiam Petream occuparunt. Duas enim Idumæorum regiones distinguere opus est, ut varia Scriptura loca concidentur. Vide Gen. 32, 5; 55, 1; 5 Reg. 11, 17, et facile Josue,

ruin minæ; Zach. 9, 2, 5, 4; Ezech. 26, nonni post plurim seculorum seriem omnino explete sunt.

Sub Artaxerxe Ocho rege Persarum, sevissimam satraparum Persicorum praefecturam non ferentes Sidoni, icto clam eum Nectanebo rege Ægypti fædere; in apertam defectionem eruperint. Diodor. Sicul. ad an. 2 Olymp. 177. Quare instruenda ingenti classe, apprehensum presidem ad supplicium fôde rapuerunt; tum casis regiorum horrorum arboribus, congestum è regionibus equorum pubulum injectâ flammâ absumperunt. Malo in ipsa sua origine extinguedo, propinquiores Syriae et Cilicia Satrapæ occurrerunt; sed prælio vici a Temne rege Sidonis, terga vertere coaci sunt. Tandem Artaxerxes ipse eum trecentis milibus pedibus et triginta milibus equitum, instruca insuper classe trecentarum navium, adiectis quingenis orariis, Sidonem mari teraque aggressurus ventus.

Negat Sidoni sive ad legendas copias, sive ad se defendendas seigniores iterant, sed proditione regis duisque sui tradiâ Artaxerxi urbe, factum est, ut principis elementiam implorare cogerentur. Quare nisi ad eum rem quingeni legati, suppli habitu et oleum rancos in manibus tenentes, vix in conspectu regis venerant, cum jussi illius à sagittaris confusio omnes perlerunt.

Antequam Persarum exercitus venisset, Sidonii ultra naves suas cremaverant, omnem sibi ruge spem præpripe valentes. Quare ad ultima angustias adduci, exsecrarium ab extremâ desperatione consilium ceperunt; nata doni una cum feminis et liberis clausi, sponte injecto igne omnes perierunt. In eo incendio absimpta amplius hominum milia quadraginta quâ ingenuorum, quâ mancipiorum, ferunt. Ita sua fides prophetarum valdebus stetit.

Erexit nibilosecum caput, langidum licet; cum enim Alexander Magnus expeditionem Phoenicie suscepisset, adhuc existebat; statimque se regi submittem rex ipse humaniter et benignè exceptit. Pluribus tamen deinde post seculis factum est, ut post multas vices, tandem Tyrus et Sidon ad eum statum, qualem jam inde à pluribus seculis sciimus, redigeretur, nempe sive nomine, sine auctoritate viribus que, propriis ruinis sepulsa: *Dabo te in impavidissimam petram, siccatio sagerum eris, nec adiicaberis ultra: et quia ego locutus sum, dit Dominus Deus.* Ezech. 26, 14.

11, 12; 2 Paral. 20, 2, 10, 22, 25; Ezech. 25, 8; 35, 2, 5.

Imperium populi primo duces, sive principes, deinde reges haberunt, quorum longana jam seriem numerabant, quo tempore primus Israelitarum rex Saül post Samuelum constitutus est. Veteres simulantes inter Esau et Jacobum, reum furto sublate benedictionis Isaci parentis, in posteros etiam magis magisque aucta hereditario jure transierunt. Cum Hebrei iter haberent per desertum, ne precario quidem transitum, pretio etiam pro comeditibus promissis ab Idumæis impetrare poteruntur. Numer. 50, 24. Quare circumducentia iter per regionem Moab et Madian, ut in Chanaanitatem tandem ingredirentur, coacti sunt, Num. 21, 4; Jude. 11, 17; armis enim iter per Idumæam sternere à Deo prohibebantur.

Excurrentes ditionem Iuda Idumæos Saül non opusserit quidem, sed in ordinem tantum rediget, 1 Reg. 14, 27. David armis subiectos, incertum quā de causā, facile tamen quidam Ammonitis in Davidem bellantibus faverint, vestigia fecit, 2 Reg. 8, 14; 3 Reg. 41, 15. Ita sui fides vaticinio de Jacobo: *Major serviet minori*, Gen. 25, 25.

Nec dili quieti mansere Idumæi, sub exiū regni Salomonis res novas moliti; Adad enim, è regio Idumæorum sanguine, qui, vastata regione à Joab duce exercitus Davidis, in Egyptum infans translatus fuerat, Adad, inquam, labente regno Salomonis in suam provinciam regressus, regem se salutari curavit, 5 Reg. 11, 14. Quod ego præstissime credo in Idumæam Orientali ad montes Galad; ceteri enim Idumæi ad meridiem Palestini in sequorio regum Iuda usque ad Joramum filium Josaphati manserunt, 2 Paralip. 21, 8, 9.

Joram armis illos reducere conatus est; frustra tamen. Amasias, filius Joas regis Iuda, aquilonem in illos fortunatum expertus, prælio decim milia illorum cecidit, Petram, quam ille *Jectat* appellavit, post dejecta è rupe decem milia Idumæorum captivorum, occupavit; tum et subtus eum populi Deos, ipse sibi rex in Numina consecravit, 2 Paralip. 23, 14, 19. Nullus tamen par toti victoriis successus fuit; semper enim Idumæi sui iuris manserunt, similitudine sua in Judeos exercende nullam occasionem elabi possunt.

Sævè et inhumanius bello captos Israelitas habuisse, tum et Idumæis hostios vendidisse, Amos cap. 1, 11, Philistei exprobavit. Idem etiam propheta gravissima castigat minis Idumæos, ausos gladium in Judeos fratres suos stringere. Ozias rex Iuda urbem Elat ad mare Rubrum ab illis occupatam recuperavit, 4 Reg. 14, 22, nec tam diu tenuit; nam Rasin rex Syrie, pulsis Judeis, ditione sue illam adiecit, 4 Reg. 14, 6. Sub Achazo, Idumæi regionem Iuda invadentes, sexagesima odii sui monumenta reliquerunt, 2 Par. 28, 17. Creduntur Sennacheribio inferenti in Ezchiam bello auxiliares copias duxisse, Herodot. lib. 2, cap. 141; cuius inhumanitas penas dare sub Assiriadone, altero post Sennacheribum

rege, ditionem eorum depopulato, coacti sunt, Isa 21, 41, 12, 15. Una cum ceteris finitimiis Judeæ gentibus, victoria Holophenris arma senserunt. Judith, 5, 14.

Regnum ineunte Sedecia, rex Edom legatos suos Hierosolymam miserat, Jerem. 27, 5, jugo et catena, future sub Nabuchodonosoro captivitatis emblemate, nisi ejus jugum sponte subiussent, à Jeremia donatos. Nequidam tamen misericordia prophetæ, cap. 25, 14, fodus cum Sedecia strinxerunt; quoniam non bellum mollem Hebreis postea reliquerunt, sed etiam arma eum Nabuchodonosoro, Judiacam expeditionem aggrezzo junxerunt, regem in Judeos excitantes, ut urbem totam penitus ad fundamenta usque subvererent, Psalm. 136, 7; Thren. 4, 21, 22; Abd. 8; Ezech. 23, 12; Jerem. 12, 6; 49, 7.

Regnum perfide sue poemas vitarunt Idumæi, qui Nabuchodonosorus jugum una cum ceteris Judeæ finitimiis genibus, quinquennio post captam Hierosolymam, subire concit sunt, Abd. 1; Jerem. 49, 7, 10, 20, 9, 26; Ezech. 25, 14; Joseph., Antiq., lib. 10, cap. 11.

Quoniam nihil luculentum legimus de Idumæis, una cum ceteris populis trans Euphratem à Nabuchodonosorus translati, que tamen à prophetis de captivitate omnium populorum, Judeæ finitimarum, eorumque tandem post captivitatem libertate pronuntiata sunt, Jerem. 12, 14, 15, 16; 25, 1; etc.; 27, 7; 50, 16, hæc innrevevidunt, communis ceterorum fato Idumæos impeditos fuisse. Nec tamen ita translata gentem creditimus, ut residuus in provincia nemo superuerit; scimus enim, Idumæos plures gladio victoris clapsos, sensu in plagam meridionalen Judeæ irrepisse, ut reduces è captivitate Judei Idumæos invenerint, totum meridionalen Iudeæ tractus occupantes, ab Hebreo secundum Arابی oras porrectum.

Viribus oþibus valebant plurimi, ut, Judeis adversarios terrorem inducere possent, cum Malachias 4, 1, ad Dominum dicere: *In quo dilexisti nos?* Nomen frater erat Esau Jacob, id est, nonne Edom, non secus ac nos, regionem suam tenet? Cui Dominus respondit: *Et dilexi Jacob, Esau autem odio habui;* et possum montes eius in solitudinem, et hereditatem ejus in dracones deserti. Quid si dixerit Idumæa: *Destructi sumus, sed revertentes adficiabimus quæ destruta sunt;* Hoc dicit Dominus exercitum: *Iui adficiabim, et ego destruam, et vocabuntur termini impietatis, et populus cui iratus est Dominus usque in æternum.* Quoniam enim Antiochus nihil in illos gravius egerit, cùm in Judeos saeviret, Dan. 11, 4; nunquam tamen id impetrare poterunt Idumæi, ut pristina libertate recuperatur, reges sibi et principes imponerent. Nunquam non dominos Agyptios vel Syrios passi sunt; et tandem, quod tantopere horribant, Hebreorum jugum subierunt, ut sua fides priscis oraculis maneret.

Judas Machabeus, bello genteum aggressus; non semel fregi; que ab illo propter suscepta expeditio, à Joanne Hircreno tandem, domitis Idumæis atque ad

circumcidionem adactis, confecta est, 1 Mach. 3, 5, 4; Joseph. Antiq., l. 11, c. 11; 1, 15, c. 17. In fide manserunt usque ad eversionem urbis, gentisque Judeæ dispersionem. Cùm ultimæ obsidione premereur Hierosolyma, accurrentes Idumæi arma sumpserunt pro conservanda urbis libertate, quam veluti Metropolis totius generis Abrahami suscepient. Ita nihil desideratum est vaticinii Isaci, Gen. 23, 25, et Balala, Num. 24, 18, que Jacobum dominatum ratus ipsi Esau pollicebantur, sicut etiam oraculis prophetarum Isiae, Amos, Jeremæi, Abdie, Ezechieli, que eventandam penitus regionem, ita ut nomen ipsum extingueretur, praenuntiarent: omnia sanè haec post plurimum seculorum series inculentissime implita esse constat.

ARTICULUS IV. De Ammonitis et Moabit.

Gentium semper in S. Scripturâ conjunctarum, quibus communia omnia, origo, regio, bella, vices, ejusdem articuli fœdere historiam jungimus. Ex iste, concubitus Loti cum geminis filiis derivatos esse ambos, exploratissimum omnibus esse censeo, Gen. 19, 37, 58. Sedem habebant ad orientem Jordani et maris Mortui, inter Arabes Scenitæ ad Orientem, et tribus Gad, et Ruben ad Occidentem. Olim, ante subjectam Israëlitum Chanaanitum, sati amplissimæ regionis Ammonitæ et Moabitæ partem Amorrei occupaverant, Jude. 11, 15. Hanc Hebrei, pulvis Amorhei, jure armorum subegerunt, ex quo illud utriusque gentis odium, quod subinde non modo incendio exarsit in Hebreis.

Altera citam odi origo derivata est ex impio Balam consilio, quo immisca filia Moab in Hebreos, populum ad flagitia et idolatriam pellebant, Num. 25. Ad hæc, Moab Hebreos transitum poscentes non modò inurbane reiecit, sed et panem et aquam prelio sibi petentes, in extremâ annoce inopia, vacuos remisit. Cujus inhumanitatis merito cavit Deus, ne Ammonites et Moabitæ unquam usque ad decimam ætatem in euctum populi reciperebant, Deut. 23, 5.

Egion rex Moab, junctis armis cum Ammonitis, inter prios post obitum Josue Israhilites restituì, quos tamen, occiso Egione, Aod filius Jerze oppressione levavit. Israel, sumptis in Moabitæ armis, commisso prelio, centum milibus casis, pacem regioni 80 annorum spatio restituit, Jude. 5, 12, etc.; Jud. 11, 1, 2, etc. Tum Ammonites, receptis armis, jugum tribus transjordanis imponerunt, quin et opibus suis freti, recuperare universam regionem suam ab Amorheis prius, deinde à Moysi occupatam, aggredi sunt. Ut eorum contumaciam resisteret Jephite, à populo dux electus, non ea tantum, que Moyses olim jure armorum vindicaverat, rata jussi haberi, sed commisso cum Ammonitis prelio, victos fractosque magni regionis suæ parte spoliavit.

Nas, rex Ammonitarum, 1 Reg. 11, 4, viribus suis abusus, aliquantum post populos trans Jordanem vectigales habuit. Jugum etiam imponere civibus Iacobæ Galad tentavit; tantaque superbia et crudelitate

usus est, ut pacem suppliciter petentes non alio respondero remiserit, quam datum se cæ conditione, si effuso dextro oculo, quod et supplici fuisse intolerabilis et probri nunquam delendi, emerent. Animis ad hæc desperderunt Caladæ: open à Saile, regnum tum primo ineunte, imploraturi venerunt. Saul afflictis succurrerunt ratus, rapim collectis copiis, Ammonites insecurus est; cosque incavos ascensus, fugit fugavitque, liberata simul ingenti metu urbe: quare tote ejus regni tempore quieta omnis ab Ammonitis manserunt, 1 Reg. 14, 47.

David, quo tempore Saûlem habebat inestum, imminentem capiti suo procellam vitaturus, in Ammonitatem et Moabitensem aufraguerat: quos populos æquos adeò nactus est, ut asylum apud illos familiæ sive universæ adversus Saûlis sevitiam obtinuerit, 1 Reg. 22, 4. Mansit apud illum accepti ex rege Ammonitarum beneficii memoria; illo enim fatis functo, legatos ad Hammoneum regem Ammonitarum ejus filium misit, tum dolorem de morte patris solaturos, tum iustum ab eo regnum illi gratulaturos, 2 Reg. 10, 1, 2, 3, etc. Hamon, malis consilii suorum occupatus, non legatos se accipere, sed exploratores ratus, inlementer adeò viros excepti, ut scissis vestimentis laciniis, tonsique barba remiserit. Quanq; injuriam ultimus David, bello in Ammonitæ indicto, Rabab urbem eorum metropolim expugnavit, ac pluribus affectos cladiis regionis universæ spoliavit. Manserunt in obsequio Ammonites et Moabitæ usque post obitum Salomonis. Denim rerum potiente Roboamo, et excusso à decem tribus iugo domus Davidicæ, Ammonite et Moabitæ regibus Israelis usque ad obitum Achabí cesserunt, 2 Reg. et 4.

Ochozias, post Achabum rex, redigendis in fidem populus impares se novit; sed Joram, Achabî filius, et frater Ochozias, rerum potitus, junctis cum rege Iudea et Edom armis, expeditionem in illos suscepit, 4 Reg. 5, 4, etc. Iter per desertum Idumæos habebant; sed cùm septem diebus processissent, aquarum penuria labore exercitus cepit. Afflictis fortè Eiseus adiit, qui Domini verbis fœdere canales et fossas in eadem valle jussit, manè aquis implendas. Adiecti insuper, Dominum manibus illorum Moabitæ permisserunt. Dicit sua fides; mane etenim Moabitæ venientes, aquas, quæ rubras longè intuentibus ob radios orientis solis videbantur, spectantes, ratique tres reges simul congressos et in multum eadem corruentes, aquas sanguine suo eruentasse, nihil ulterius dispiacentes, soluti ordinibus veluti ad legendam spolia procurerunt; sed in hostes inopinatò incidentibus que vertere coacti sunt.

Alterum sub Josaphato rego Iuda in Moabitæ belum suscepimus est, quod iam narrato præcessit, 2 Par. 20, 4; Psal. 82, 7. Cùm Ammonites, Moabitæ, et Idumæi, Judeam invadentes, ad Engaddi usque processissent, Josaphat unus Dei ope freatus, instruam aciem in illos duxit. Vix in conspectum hostium venerat, eti illi inopinato terrore percusi, nullo

impellente, terga dederunt adeò effusè, ut incurvantem victoriam largamque Judæis predam reliquerint.

Mobitate igitur et Ammonite, ut supra demonstravimus, in ditionem regum Israelis concedentes, easdem cum illis vices subierunt. Theglathphalasarum et Salmanasarum iniquissimum experti sunt: quia mala à Salmanassro inferenda spectasse creditur Isaia, illeum populi malum post triennium illis subeundum praenontians, cap. 15. Hoc Salmanasri proelio in Syria et in terram Israelis deturbata, aliquot ante postremam Samariam obisditionem anni contigit.

Benadad et Hazael reges Syriae urbem Ramoth Galad, frusta à Joram rege Israelis et Achabo propugnata suhegerant. Eius bellii historia latet; sed ex Amos 4, 15, intelligimus, Ammonitas et Moabitas, oblatam eam occasionem nactos, ut jugum Israelis excuterent, aque pristini in populum Dei odii documenta exilient, nihil reliqui ad crudelitatem fecisse, ut vel ipso feminarum utero dissepto, fortunam extinguerent. Vitio eliam Moabitis veritatem prophetarum, quod regem Idumeas igne cremaverint; quo spectaculo credidit sacerdos arius à rege Moab, Antiq. lib. 10, cap. 11, intelligimus.

Persuasum habemus, Cyram, libertate utrique genti restituta, eodem, quo Israelitas ceterosque finitos populos, beneficio in possessionem regionis sui Ammonitas et Moabitas innuisse. Seimus enim, post ea tempora Moabitas et Ammonitas pomeria sua in dies dilatasse, urbes munitionibus auxisse, ex pleno incremento, quo res Israhitarum crevisse spectamus. Tandem regibus Persarum subiectos, lispende stratis, quibus Syria et Palestina, communis legimus, is rerum status usque ad Alexandrum Magnum, cui servire, permanuit. Eo fatus fungo, in regnum Egypci partes, deinde regum Syriae concesserint. Antiochus Magnus Rabbat urbem illorum metropolis magnibus extinxit; cum ex Juditha, 5, 2, 7, 8, intellegamus, imperatorem illum post aliquod tempus utrumque populum subegesse.

Legati Ammonitarum et Moabitarum cum ceteris iugo et catena donati sunt à Jeremias, 27, 2, 3, 4, adjecto simul calice iræ Dei, Jerem. 25, 21; moniti sunt insuper, ut quoniam conditionem Nabuchodonosori facerent; ni parerent, servitute et captivitate multandi. Moniti prophete neglexerit, fons eum regi religione adsererint, sive tandem illos cogendi regi opportunitas defuerit. Inter haec, Ammonites in Iudeos, montes Galad tenentes, pristini odii exercitus occasionem oblatam exceperé, 1 Mach. 5, 6; Joseph, 2, 8, 9. Id indignè ferens Dominus, eundem Nabuchodonosorem immisit, qui versis in illos armis, captivo trans Euphratum duxit. Eam transmigrationem sepius prophetarum oracula, et captivitate soluta in patriam regressum praesumptum novimus. Jerem. 9, 26; 12, 14, 15, 16; 25, 11, 12; 48. Sed paulo altius res est repetenda, Jerem. 48.

Cum Nabuchodonosor exercitum in Sedeclam aliosque federatos reges ducere decreverisset, illum in ipso

21, 20, 21, utrum rectè Hierosolymam, an Rabbath metropolim Ammonitarum contendere. Ut Hierosolymam praeponeret, virgarum è placherū eductarum sors fluctuantem animum impulit. Cum obisditione urbs premiceret, plures Judei in Ammonitem sessa recuperant, tanquam apud foderatorem et amicum populum tutum presidium habitu. Hujus rei vadim Jeremiam, capit. 40, 11; 41, 10, 15; quo auctore etiam intelligentia necessitudinem quondam inter utruncum populum intercessisse. Negre testimonio Ezechielis, gaudium de seruatis Iudeorum et excidio templi Ammonis exprobantis, hæc omnia repugnant. Utremque enim configere potuit, ut aliis insultibus, aliis afflictis suspectas ferent.

Credimus non inviti, potissimum arma ferendi in Ammonitas cosque opprimendi Nabuchodonosori causam dedisse perdidam regi Ammonitarum in Gediam, et Chaldaeos, quos Nabuchodonosor in Judea post captum urbem metropolim reliquerat. Sed ultionem quinquevico a capitulo urbe derrete coactus est, quemadmodum ex Josepho, Antiq. lib. 10, cap. 11, intelligimus.

Persuasum habemus, Cyram, libertate utriusque genti restituta, eodem, quo Israelitas ceterosque finitos populos, beneficio in possessionem regionis sui Ammonitas et Moabitas innuisse. Seimus enim, post ea tempora Moabitas et Ammonitas pomeria sua in dies dilatasse, urbes munitionibus auxisse, ex pleno incremento, quo res Israhitarum crevisse spectamus. Tandem regibus Persarum subiectos, lispende stratis, quibus Syria et Palestina, communis legimus, is rerum status usque ad Alexandrum Magnum, cui servire, permanuit. Eo fatus fungo, in regnum Egypci partes, deinde regum Syriae concesserint. Antiochus Magnus Rabbat urbem illorum metropolis magnibus extinxit; cum ex Juditha, 5, 2, 7, 8, intellegamus, imperatorem illum post aliquod tempus utrumque populum subegesse.

In persecuzione Antiochi Epiphanis tuti illi omnia fuerunt, Dan. 11, 41, sive quod impli ejus mandatis morem ultrò gesserint, sive quod diu ante Graecorum religionem adsererint, sive tandem illos cogendi regi opportunitas defuerit. Inter haec, Ammonites in Iudeos, montes Galad tenentes, pristini odii exercitus occasionem oblatam exceperé, 1 Mach. 5, 6; Joseph, 2, 8, 9. Id indignè ferens Dominus, eundem Nabuchodonosorem immisit, qui versis in illos armis, captivo trans Euphratum duxit. Eam transmigrationem sepius prophetarum oracula, et captivitate soluta in patriam regressum praesumptum novimus. Jerem. 9, 26; 12, 14, 15, 16; 25, 11, 12; 48. Sed paulo altius res est repetenda, Jerem. 48.

Natus è Semō Aram, incolas Syrie et Mesopotamiae posteros habuit, Gen. 10, 22. Nos historiam claudimus intra Syros Damascenos, id est, intra veteris

517 regni Damasci fines, quod regio esset Palæstina pro- pliior, ejusque genti res magis ad Judeos spectarent, et frequentior de illis apud Prophetas mentio contingat.

Damascus, urbs ipsa jam Abramini aetate amplitudine et glori celebris. Non defuerunt, qui post Damascum illius auctorem, eundem Patriarcham ibi regulas crediderint, Justin., lib. 56. Josephus, Antiq. 1, 4, c. 7, conditam urbem ab His filio Aran natu majore testatur. Nihil de illâ, nec d' ejus legitibus in libriss sacris, usque ad regnum Davidis. Cùm hic expeditionem in Adarezer regem Syriae Soba cœpisset, Adad rex Damasci foderaris Syriae auxiliare copias duxit; utroque vero ingenti victoria Iudeus fregit, 2 Reg. 8, 4, 5. Hunc primum Damasci titulum regis usurpasse, post Nicolaum Damascenum gentis suis historium et Herodi coevorum Josephus testatur, Joseph., Antiq. lib. 7, cap. 6; Nicol. Damasc., lib. 4 Historia, apud Joseph., libd.

Mansit igitur Damascus in obscuris Israhitarum sub Davide et Salomon. Sed facta decent tribuum à Iuda secessione, cùm urbis esset à ditione Roboam remotor, similiq[ue] turbaram regni Israhelitici opportuna ipsi præberet occasio, excusso dominatio[n]is Hebreo jugo, pristinam libertatem recipit. Legimus 5 Reg. 11, 25, et latenter Salomonis anni Deum adversarium in eum regem successitæ Raziel filium Eliada, qui subibit prædonum manu à Damasceno exceptus, et in regem salutatus, ditionem Salomonis prius, deinde Israhelitici regni excravit.

A sa rex Iuda, infestum sibi regnique Basam regem Israhel pulsurus, Benadad filium Tabremonis regis Damasci, multo auro à fôdere cum Basa divulsus, in eum ditionem immisit, 3 Reg. 15, 18. Dù post, Benadad validissimum exercitum ex 55 fôderatorum sili regum copias in Samariam ejusque regem Achabum duxit. Achab viribus ad resistendum impar, hosti imperanti tradere aurum, argentum, uxores, filias, censuit parendum. Sed rex Syriae non contentus, nuntiandum Israhelitum præcepit, 3 Reg. 20, 6: Cras hæc eadem horâ militam seruos meos ad te, et scrubatur domum tuam, et domum servorum tuorum; et omne quod eis placuerit, ponent in magnibus suis, et auferent.

Achab hostis dolum sentiens, à quo captivitas sibi immineret, de surorum consilio sustinendam obisditionem bellicum eventum operiendum statuit. Arcâ igitur coronâ urbe cinctâ, res ad summam annona angustias devenerunt. Quare Achab animo despondens, cùm tristia sibi omnia jam ominaretur, à propheta quondam spe certa victoria recreatus est. Nec vana munavit oracula; nam Benadad ejusque exercitus vicit fugatusque terga dare coactus est. Proxime tamen anno, iterum Benadad ad priora studia redit, 3 Reg. 20, 18, suspicatusque Deum Hebreorum in montibus valere, in agro configere statuit. Igitur rex Israhelis ad Aphe in Syriam usque progressus, conferti cum Syro manibus, centum milibus hostium cesis, et rego Benadad capto, insignem victoriam retulit. Intempestiva

deoque invisa in vicos clementiā Achab usus est; contentus enim exigisse ab hostibus urbes Israheliticas, jam ab ipsis occupatas, simulque ut vicos quosdam Israheliticos in urbe Damasci perirenter, quemadmodum suis habebant Syri in urbe Samarie, nihil ultius quisivit. Dammare se regis factum, Deus per prophetam quendam significavit, simul nuntians, ejus vitâ reprendendum fore vitam Benadado permisit.

Solutus igitur captivitate Benadad, urbem Ramoth Galad casterasque, quas antea se restitutorum priseruit, retinuit; armis recipere Achabos, viribus cum Josaphato rega Iuda conjunctis, aggressus est. Mandaverat Syrus, ut in regem Israhelis tota bellum moles vertetur, curareturque ut quæcumque deminuitur. Monitus eâ de re Achab, mutatis vestibus, se ceteris misericordi organis Josaphatum, ut ipse duce regis insignibus exercitu universo se præberet. Tota igitur bellis in Josaphatum, quem Israhel regem cœrebant, versa est; quia ad ultimas angustias redactis, editio clamore agnitus hostes alii avertit. Tum jacti fortuito casu sagittâ, quem hostes frustra reprobant, Achab vulneratus est, atque ad lethum confonit, ejusdem dei vespero interrit, 5 Reg. 22.

Post aliquot annos, Benadad expeditionem in Ioramum filium ac successorem Achabi, suscepit, 4 Reg. 6, 8, 9. Sed Eliseo consilia omnia et insidias hostis regi Ioramō aperiens, Benadad proditum se intelligens, prophetam in suam potestatem reducere tentavit. Missas ad eam rem copias Eliseus cœcitate primum percussit, deinde ineutos in median Samariam adducens, sublati ex oculis velo, proprium periculum intueri justit: tun pastos refectosque liberos abire permisit. Successit deinde monitus Samariae cum exercitu Benadad, 4 Reg. 6, 24, 25, etc., nec eum post ea monstra charitate urbis laboravit, ut mater quadam fame efferrata filium suum mactare, atque in eum sibi parare cogeretur. Rex Israhel in ultimam desperationem adactus, ad prophetam Eliseum, causam omnium malorum, ut ipse quidem rebatur, domi occidendum misit; sed paulo post præcipiti consilio revocato, ipse ad inhibendam sententiam festinavit. Gnarus omnium Eliseus, domi uia cum senioribus populi sese continebat; ad quem cum Ioram venisset, audivit, mane sequentis diei in tantam anomia vilitatem urbem venturam, in mensura farinæ frumenti, et duas hordei siclo venderentur; quin et hostium metu urbem liberam fore. Nec vana munitavit; nam intempestâ nocte Syri, inopino terrore occupati, fuga sese præripuerunt, castris et prædâ omni relictis, 4 Reg. 7, 6.

Cum Eliseus Damascum venisset, regem Benadad morbo laborantem nactus est; ad quem statim Hazael unus ex optimis ab ipso rege missus, ipsum de ejus valetudine consultit. Vix in prospectu Hazael venit, cùm oboris prius lacrymis nuntiavit regem quidem eo morbo non perimentum, quamvis aliqui periturum sciret. Adiecit vero ejus loco ipsum Ha-

zaciem regnaturum, à quo plurima inferenda essent Israelitis mala. Hazael incolamitatem regi prophete nomine nuntiavit; sed manè alterius diei ipse madda calcitra, ori regis adstricta, spiritum decumbens interclusit. Regnum deinde invasit.

Sed cord erat Joram expeditio in Ramoth Gai-laad, à Syris jam occupatum. Quare propius ad urbem exercitu adducto, cum illam oppugnare aggrederetur, vulnus lethale refulit. Igitur Samarian curationis gratiâ delatus, optimates suis in arci obsidione reliquit. Interca Jahu, exercitus pro Joromo imperator, clam in régem manu prophete ab Eliseo missi inunctus est, 4 Reg. 8, 28, 29, etc., et 4 Reg. 9, 1, 2, 5, 4, etc.; totumque demum arcam cum amicis communicae, statim ab illis et reliquo exercitu in régem salutari. Novus igitur rex, reducto ab obsidione exercitu, in Ioram processit, qui unâ cum rege Jahu et prophete Baal nebe sublatus est.

Cum Jahu ad confirmandum sibi regnum curas verteret, Hazael rex Syriae variis præliis Israelitas affligebat, 4 Reg. 10, 52. Processerat usque Geth urbem Philistaeorum, cùm obsidebant Hierosolymae consilium inivit. Præsentissimo periculo declinando, Joas rex Iuda quidquid aurum argenteum in sacris et regis arariis inventit, ad hostes misit, 4 Reg. 12, 16; 2 Paral. 24, 25. Benadaf, filius Hazaelis, patris consilia secutus, feliciter prælucit cum regibus Juda et Israelis confixi, 4 Reg. 15, 5, 22; sed illum tripli Victoria ad restituendas urbes patri suo captas Joas filius Joachaz rex Israelis adegit. Eadem in regem Syriae fortunata Jeroboam II usus est; nam capiâ Damasco et Emath, potissimum regionis urbibus, regno Israelitico, quales olim sub Davide

obtinebant, limites restituit, 4 Reg. 11, 25, etc.

Post obtium Jeroboam II, res Israelis propè ad extum turbata sunt; quia opportunitate capti, Syri Damasceni cervicem exerunt. Razin, titulus regis usurpati, in iuste foderâ cum Phace, regni Israelis invasore, ditionem Juda sub regibus Joathan et Achazo sacrissimè exurrit, 4 Reg. 15, 37. Impar ad resistendum Achaz, auxiliare copias a Teglat-phalasaro Assyria rege postulavit, 4 Reg. 16, 7; ro-gavique ut Damascenam ditionem invadens, hostes aviceret. Rex igitur Assyria in Razin profectus, Damascum cepit evertitque, regem nec tradidit, Syros trans Euphratam expulso traduxit. Ita oraculâ Isaiae et Amos sua fides stetit, Isa. 7, 4, 8; 8, 4; 10, 9; 17, 1, 2, 3; Amos, 1, 3, 4.

Eredit iterum cervicem Damascus; urbs enim op̄tumissimo loco sita, incolis penitus deserta relinquere non poterat. Captam ereditus à Sennacherib, exercitum in Ezechiam ducente, ut Isaías 9, 9, inuit. Holophernes pariter tempore Manassis ditione suæ illam adjecit, Judith. 1, 7; 2, 17. Mercatores Damasci ad emporium Tyri venientes, paulo ante captam eam urbem à Nabuchodonosore, Eze-chiel, 27, 18, commemorat. Damascenos armis Nabuchodonosoris opprimendos Jeremias predixi, cap. 49, 25, 24; à quo facilè jure armorum coacti, ut et extera regionis urbes, jugum subiit. Soluta capitavitate, novis malis opprimendos Zacharias, 9, 1, prænuntiavit: quod facilè spectat futuram sub diuclio Alexandri captivitatem, Plut. in Alex. & Q. Curt., lib. 5. Ex eo tempore res Damascenorum à Judeis secretae; quare nos historie hic modum imponimus.

PRÉFACE SUR OSÉE.

(Bible de Vence.)

I. Observations sur les prophéties d'Osée. Instructions et mystères qui y sont renfermés. Remarque de saint Jérôme sur les prophéties en général, sur les prophéties d'Osée, et spécialement sur la célèbre prophétie du chap. III, touchant l'état présent des Juifs et leur rappel futur.

Les prophéties d'Osée concernent donc principalement la maison d'Israël; mais elles regardent aussi la maison de Juda, et elles s'étendent jusqu'au Messie, jusqu'à Jésus-Christ, qui s'y trouve annoncé non seulement en termes propres qui ne conviennent qu'à lui, mais encore en termes figurés, qui, au premier aspect, semblent n'avoir nul rapport à lui, et sous lesquels néanmoins le saint Evangile nous le découvre.

Osc reproche aux enfants d'Israël leurs infidélités; il leur annonce les vengeance que le Seigneur exercera sur eux; la longue durée du châtiment qu'ils doivent subir; enfin, leur rappel, leur retour,

leur rétablissement. En même temps il annonce les miséricordes que le Seigneur répandra sur la maison de Juda; il marque les prérogatives qui distinguent cette maison; il exhorte les enfants de Juda à ne point imiter l'infidélité des enfants d'Israël, et annonce les vengeance que Dieu exercera sur la maison de Juda pour punir ses infidélités. Il voit les deux maisons d'Israël et de Juda abatues et humiliées sous la main de leurs ennemis, et marque même l'époque du dernier châtiment que Dieu exercera sur la maison de Juda, en disant que ce sera lorsqu'il sera près de faire cesser la captivité de son peuple, et de guérir les blessures d'Israël. Il voit après cela les enfants d'Israël et les enfants de Juda revenir ensemble vers le Seigneur, et se réunir sous un chef; il exhorte les enfants de Juda à recevoir alors les enfants d'Israël comme leurs frères, comme des hommes qui ont eux-mêmes reçu miséricorde de la part du Seigneur, et qui ne formeront plus avec

ex qu'un seul peuple, dont le Seigneur sera lui-même le Dieu.

Ce chef unique prédit par Osée, est le même que le Pasteur unique prédit par Ezéchiel; c'est le Messie, Jésus-Christ, notre Sauveur, désigné par l'un et l'autre prophète sous le nom de David, qui signifie le bien-aimé. C'est ainsi qu'Osée l'annonce ouvertement et sans figure. Mais il le désigne figurément, lorsque par la bouche de ce prophète, le Seigneur dit: *Israel n'était encore qu'un enfant lorsque je l'ai aimé, et j'ai rappelé mon fils de l'Egypte;* car le saint enfant Jésus ayant été emmené en Egypte avec sa mère par saint Joseph qui en avait reçu l'ordre du ciel, y resta jusqu'à la mort d'Hérode, «afin, dit saint Mat-thieu, que fut accompli ce que dit le Seigneur par la bouche du prophète: *J'ai rappelé mon fils de l'Egypte.*» Qui de nous eût pensé que Jésus-Christ eût été marqué dans cette parole, si le saint évangeliste, inspiré par le Saint-Esprit, ne nous en eût si expressément avertis? Comprendons donc que le langage le plus simple des prophètes renferme quelques-fois de profonds mystères.

Saint Paul nous fait remarquer, dans Osée, deux prophéties de la vocation des gentils à la foi, lorsqu'il dit: «Dieu nous a appelliés, non seulement d'entre les Juifs, mais encore d'entre les gentils, scelos ce qu'il dit dans Osée: *J'ai appelé mon peuple celu qui n'était pas mon peuple, et la bien-aimé celle qui n'était pas la bien-aimé, et l'objet de ma miséricorde celle qui n'était pas l'objet de ma miséricorde.* Et il arrivera que ceux à qui il avait été dit: «*Vous n'êtes point mon peuple, seront appellés les enfants du Dieu vivant.*»

Jésus-Christ même nous découvre dans les vengeance qui avaient été annoncées à Israël, celle qui devait tomber sur les Juifs incrédules. Osée, annonçant les coups éclatants de la colère de Dieu sur les enfants d'Israël, avait dit de ceux-ci: *Ils diront alors aux montagnes: Courez-vous; et aux collines: Tombez sur nous.* Jésus-Christ rappelle cette parole lorsqu'annonçant les malheurs qui devaient tomber sur les Juifs incrédules, il dit: *Alors ils commenceront à dire aux montagnes: Tombez sur nous; et aux collines: Courez-vous.*

Toute la tradition a reconnu la longue réprobation des Juifs incrédules, et la prédiction de leur futur rappel dans ces paroles d'Osée: *Les enfants d'Israël demeureront longtemps sans roi et sans prince, sans sacrifice et sans autel, sans épôph et sans théraphim.* Et après cela les enfants d'Israël reviendront, et ils chercheront le Seigneur leur Dieu, et David leur roi; et dans les derniers jours, ils recevront avec une fraude respectueuse le Seigneur et le bien qui vient de lui. «Il est à remarquer, dit saint Jérôme, que cette femme adulâtre signifie l'état présent des Juifs, lesquels sans Dieu, sans la connaissance des Ecritures, sans la grâce du Saint-Esprit, sont aimés par le Seigneur qui attend le salut de tous, et ouvre la porte aux pécheurs, tandis que néanmoins ce peuple avenge et insensé aime des choses inutiles, et s'attache à des traditions hua-

son de Juda représente l'Église de Jésus-Christ, c'est-à-dire, toute la multitude qu'elle renferme dans son sein, multitude dans laquelle se trouvent mêlés les justes qui sont l'objet des complaisances du Seigneur, et les pécheurs qui sont l'objet de ses reproches et de ses menaces. Ce que ce saint docteur a ainsi établi dans ses commentaires sur Jérémie et sur Ezéchiel, il l'établit aussi dans son commentaire sur Osée. «Dans tous les prophètes, dit-il, mais principalement dans Osée, les dix tribus représentent les hérétiques dont la multitude est très-grande; les deux autres qui étaient désignées sous le nom de Juda, et au milieu desquelles se trouvait la puissance royale confiée à David et à sa race, représentent l'Église de Jésus-Christ: *In omnibus quidem prophetis, sed præcipue in Osée, decem tribus representantur ad haereticos, quorum multitudo maxima est: et duas autem tribus quæ appellantur Juda, Ecclesia personam possident, quæ sub stirpe David regnabant.*» Et plus loin, expliquant cette parole du prophète, il dit: *Courez-vous; et aux collines: Tombez sur nous:* «C'est, dit-il, ce que notre Seigneur dit devoir s'accomplir au dernier temps de la captivité des Juifs. Ainsi tout ce qui est dit maintenant contre les dix tribus, ou contre toute la maison d'Israël, sachons que cela peut être appliquable figurativement, même à tout le peuple juif: *Quidquid ergo nunc contra decem tribus, sive contra omnem dictur Israel, sciamus rursum; etiam ad totum populum posse transferri.*»

C'est ce qui résulte aussi de la célèbre prophétie du chap. III, sur laquelle les Pères et les interprètes s'accordent à reconnaître que ce que le prophète dit alors de la maison d'Israël, selon le sens littéral, regarde dans le sens figuré l'état présent du peuple juif et son rappel futur. Voici les expressions du prophète: *Le Seigneur me dit: Allez, et aimez encore une femme adulâtre, qui est aimée d'un autre que de son mari, comme le Seigneur aime les enfants d'Israël, pendant qu'ils mettent leur confiance en des dieux étrangers et qu'ils aiment le mare du vin.* Je donnai donc pour prix à cette femme quinze pièces d'argent, et un corde et demi d'orge; et je lui dis: «Vous m'attendrez pendant longtemps, sans vous abandonner à personne, et sans épouser un autre mari, et je vous attendrai aussi moi-même. Car les enfants d'Israël seront longtemps sans roi et sans prince, sans sacrifice et sans autel, sans épôph et sans théraphim. Et après cela les enfants d'Israël reviendront, ils chercheront le Seigneur leur Dieu, et David leur roi; et dans les derniers jours, ils recevront avec une fraude respectueuse le Seigneur et le bien qui vient de lui.» Il est à remarquer, dit saint Jérôme, que cette femme adulâtre signifie l'état présent des Juifs, lesquels sans Dieu, sans la connaissance des Ecritures, sans la grâce du Saint-Esprit, sont aimés par le Seigneur qui attend le salut de tous, et ouvre la porte aux pécheurs, tandis que néanmoins ce peuple avenge et insensé aime des choses inutiles, et s'attache à des traditions hua-